

Ескендер Барієв,

аспірант навчально-наукового інституту права та політології,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID 0009-0004-3738-1414; email: ebariiev@gmail.com

МЕДЖЛІС КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ: ВІД НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ ДО МІЖНАРОДНОГО ВПЛИВУ

У статті досліджується роль Меджлісу кримськотатарського народу як інституту національного самоврядування в сучасному політичному просторі України та на міжнародній арені. Розглядається історичне підґрунтя створення Меджлісу кримськотатарського народу, його структурні особливості та функціонування в умовах окупації Криму Російською Федерацією. Особлива увага приділяється аналізу взаємодії Меджлісу кримськотатарського народу з українською державою та міжнародними організаціями, а також його впливу на формування політичних процесів як на національному, так і на глобальному рівнях. Описано історичний розвиток Меджлісу кримськотатарського народу як інституту національного самоврядування, який виник у відповідь на необхідність консолідації кримськотатарського народу під час його повернення з місць депортації. Акцентовано увагу на принципах самоорганізації, демократичності та ненасильства, які стали основою діяльності Меджлісу кримськотатарського народу. Проведено аналіз сучасної діяльності Меджлісу кримськотатарського народу в контексті співпраці з органами державної влади України та міжнародними організаціями. Досліджується роль в розробці та реалізації політики щодо окупованих територій, а також внесок у захист прав кримських татар. Підкреслюється значущість Меджлісу кримськотатарського народу як інституції, яка, попри окупації, зберегла свою легітимність і продовжує активно діяти в інтересах кримськотатарського народу. Проаналізовано міжнародний аспект діяльності, розглянуто співпрацю з міжнародними правозахисними організаціями та урядами різних країн, а також участь у глобальних форумах, спрямованих на захист прав людини та колективних прав корінних народів. Особлива увага приділяється визнанню Меджлісу кримськотатарського народу як легітимного представницького органу корінного кримськотатарського народу як на національному рівні, так і на міжнародній арені. Досліджено виклики та можливості у контексті сучасних глобальних політичних змін. Проаналізовано вплив міжнародних санкцій проти Росії на діяльність Меджлісу кримськотатарського народу та його можливості впливати на міжнародні процеси, спрямовані на захист прав кримських татар і відновлення територіальної цілісності України. Підкреслено, що Меджліс кримськотатарського народу продовжує залишатися важливим політичним і представницьким органом корінного народу, здатним ефективно реагувати на виклики сучасності та забезпечувати захист інтересів кримських татар як в Україні, так і на міжнародній арені.

Ключові слова: Меджліс кримськотатарського народу, Курултай кримськотатарського народу, національне самоврядування, інституційна спроможність, окупація Криму, захист прав людини, громадянське суспільство, демократія, представницький орган корінного народу, ідентичність, самоорганізація, самовизначення, колективні права.

Вступ. Меджліс кримськотатарського народу є інститутом національного самоврядування, представницьким органом корінного народу, який відіграє центральну роль у збереженні культурної ідентичності та захисті прав кримськотатарського народу, а його діяльність заснована на принципах демократії, ненасильства та самоорганізації. Скликання II Курултаю (національного з'їзду) кримськотатарського народу та обрання Меджлісу кримськотатарського народу стало відповіддю на необхідність консолідації ініціативних груп кримськотатарського національного руху та кримськотатарського народу під час масового повернення на історичну Батьківщину з місць депортації у 1991 році.

Кримські татари мають багатовікову історію з утворення Кримського ханства у XV столітті. Після анексії Криму Російською імперією у 1783 році кримські татари зазнавали численних утисків, кульмінацією яких стала депортація 1944 року, що стала справжньою трагедією для народу. Масове повернення кримських татар до Криму почалось у 1989 році та супроводжувалося новими викликами, зокрема потребою у відновленні етнічної ідентичності та колективних прав. Для відстоювання інтересів своєї спільноти, в тому числі через діалог із владою, кримськотатарський національний рух обрав шлях утворення представницького

органу народу. У червні 1991 року вперше після депортації скликаний II Курултай (національний з'їзд), на якому були прийняті політичні рішення щодо подальшого розвитку кримськотатарського народу; регламент Курултаю кримськотатарського народу; утворено та обрано Меджліс кримськотатарського народу як органу самоврядування народу, місцеві меджліси як органи національного місцевого самоврядування.

В сучасній політичній системі України Меджліс кримськотатарського народу виконує важливу функцію, репрезентуючи кримськотатарський народ і захищаючи його права. Він виконує роль посередника між кримськими татарами й органами державної влади, а також сприяє інтеграції кримськотатарського народу в українське суспільство. Це і участь у політичних процесах, і правозахисна діяльність, і підтримка розвитку громадянського суспільства. Сучасні політичні процеси, які відбуваються в Україні, зокрема з початку окупації Криму Росією у 2014 році та повномасштабного вторгнення у 2022 році, значно підвищили актуальність дослідження феномену Меджлісу кримськотатарського народу. Цей інститут не лише продовжує виконувати свою історичну місію, але й адаптується до нових умов, зокрема в умовах окупації Криму та репресій з боку окупаційної влади. Дослідження ролі та значення Меджлісу кримськотатарського народу дозволяє глибше зрозуміти процеси, що відбуваються у сфері національного самоврядування та правозахисної діяльності, а також їхній вплив на загальну політичну ситуацію в Україні та на міжнародному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційний та системний підхід у політологічному дослідженні проблематики є можливим завдяки проаналізованій низки нормативно-правових актів, наукових статей і публікацій у медіа на тему діяльності Меджлісу кримськотатарського народу, зокрема публікації Б. Губернського, В. Притули, Г. Юксель та інших.

Метою статті є дослідження ролі Меджлісу кримськотатарського народу як інституту національного самоврядування в сучасному політичному просторі України та на міжнародній арені, а також аналіз його взаємодії з державними органами, міжнародними організаціями та впливу на формування політичних процесів на національному та глобальному рівнях. **Завданнями** статті є розгляд історичного підґрунтя створення Меджлісу кримськотатарського народу, його структурних особливостей і функціонування в умовах окупації Криму, аналіз взаємодії Меджлісу кримськотатарського народу з українською державою та міжнародними організаціями, а також його впливу на політичні процеси на національному та глобальному рівнях, оцінка викликів і можливостей, з якими стикається Меджліс кримськотатарського народу у контексті сучасних глобальних політичних змін, зокрема впливу міжнародних санкцій проти Росії.

Методи дослідження. Запропоноване дослідження побудоване на принципах історизму, системності, об'єктивності, з урахуванням можливостей загальнонаукових і політологічних методів, у політико-правовому ключі, тобто через аналіз нормативних документів та їх політико-ціннісних передумов і наслідків.

Результати та дискусії. Система самоорганізації Меджлісу кримськотатарського народу має глибокі історичні корені, що сягають часів становлення кримськотатарської спільноти та її боротьби за збереження національної ідентичності. Витоки цієї системи вбачаються у прагненні кримських татар до самовизначення, створення власних інститутів самоврядування, які забезпечують захист прав та інтересів народу в умовах постійних викликів і загроз. Формування Меджлісу кримськотатарського народу як інституту національного самоврядування стало можливим завдяки активному політичному та соціальному розвитку кримськотатарського народу. Історичні передумови цього процесу пов'язані зі скликанням I Курултаю та намаганням створення Кримської Народної Республіки у 1917 році, існуванням Кримської Автономної Радянської Соціалістичної Республіки з 1921 до 1945 року, тотальною депортацією кримських татар у 1944 році, що стала переломним моментом в історії кримськотатарського народу. З початком масового повернення на Батьківщину в 1989 році кримські татари почали шукати шляхи для консолідації зусиль і відновлення історичної справедливості. Проведенні двоступеневі

вибори делегатів II Курултаю кримськотатарського народу – вищого представницького органу корінного народу. Курултай обрав Меджліс кримськотатарського народу – представницько-виконавчий орган. Меджліс кримськотатарського народу взяв на себе роль представництва інтересів кримськотатарського народу на всіх рівнях, тобто національний і міжнародний аспекти.

Внутрішня ієрархія Меджлісу кримськотатарського народу передбачає існування кількох рівнів представництва, зокрема місцеві, регіональні та центральні органи. Порядок обрання місцевих і регіональних Меджлісів визначається відповідно до демократичних процедур, тобто це вибори на основі загального голосування серед кримськотатарського народу та членів їхніх сімей на місцевому та регіональному рівнях. Основні функції центрального Меджлісу кримськотатарського народу охоплюють координацію діяльності різних структур, захист прав кримських татар, формування політичної стратегії та представництво інтересів народу в органах влади України та на міжнародному рівні.

Принципи ненасильства є фундаментальним елементом діяльності Меджлісу кримськотатарського народу, відображаючи як ідеологічні, так і практичні аспекти боротьби за права та свободи кримських татар. Історичний досвід репресій і депортації додав до цієї ідеології усвідомлення необхідності уникати насильницьких методів, які могли би призвести до ще більших страждань і втрат.

Практичні приклади ненасильницького спротиву в діяльності Меджлісу кримськотатарського народу виявляються у різноманітних формах мирного протесту, громадянської непокори та дипломатичних зусиль. Яскравим прикладом є організація мирних демонстрацій і мітингів кримськотатарської громади, що проводяться з метою привернення уваги до проблем народу як в Україні, так і на міжнародній арені. Таким став і мітинг 26 лютого 2014 року під стінами Верховної Ради Автономної Республіки Крим в Сімферополі, де кримські татари вимагали не допустити розгляду питання про призначення референдуму про статус Криму, запланованого в той день на парламентській сесії (*Мітинг 26 лютого 2014 року*, 2021). Відповідно до Указу Президента України цей день було відзначено як День спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (*Про День спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя*, 2020).

Крім того Меджліс кримськотатарського народу активно використовує юридичні та правозахисні механізми для захисту прав кримських татар, зокрема шляхом подання позовів до міжнародних судів та участі у роботі міжнародних організацій, таких як ООН і ОБСЄ.

Місьцеве представництво відіграє важливу роль у системі національного самоврядування кримськотатарського народу, забезпечуючи ефективну комунікацію та координацію між громадами та Меджлісом. Місьцеві органи Меджлісу кримськотатарського народу як ключові структури, що забезпечують зв'язок між центральним рівнем управління та безпосередніми потребами й інтересами кримськотатарських громад на місцях.

Співвідношення між центральним і місцевим рівнями представництва ґрунтується на принципах децентралізації та демократичного управління. Національний Меджліс кримськотатарського народу виконує функції загального керівництва та стратегічного планування, визначаючи основні напрями політики та дій. Водночас місцеві меджліси мають автономію у вирішенні питань, що безпосередньо стосуються їхніх громад, та у виконанні рішень національного рівня на місцях. Структура дозволяє враховувати специфіку кожного регіону та забезпечувати адаптацію загальнонаціональних рішень до місцевих умов і потреб.

Залучення громади до процесу прийняття рішень через місцеві меджліси є одним із ключових елементів ефективного функціонування цієї системи. Місьцеві меджліси організовують громадські зібрання, на яких члени громади мають можливість висловити свої думки, пропозиції та зауваження щодо різних аспектів життя громади. Це забезпечує прозорість і підзвітність у процесі прийняття рішень, а також сприяє залученню широких верств населення до управлінських процесів. Крім того місцеві меджліси відіграють важливу роль у підтримці етнічної ідентичності та соціальної згуртованості кримськотатарської

громади, організовуючи культурні заходи, освітні програми та інші ініціативи, спрямовані на збереження традицій і звичаїв народу.

Таким чином, місцеве представництво в структурі Меджлісу кримськотатарського народу не лише забезпечує ефективну взаємодію між різними рівнями управління, але й сприяє активному залученню громади до процесів самоврядування, що є важливим для підтримки національної єдності та розвитку кримськотатарського народу в сучасних умовах. Адаптація та інтеграція Меджлісу кримськотатарського народу в систему державного управління України є складним і багатограним процесом, що суттєво впливає на політичну систему країни.

Разом з тим, Постановою Верховної Ради України від 20 березня 2014 р. № 1140-VII Курултай і Меджліс визнано офіційними представницькими органами кримськотатарського народу (Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави, 2014).

Роль Меджлісу кримськотатарського народу в українській державності визначається як формальними, так і неформальними механізмами взаємодії з органами державної влади. Формальні механізми охоплюють участь представників Меджлісу кримськотатарського народу в публічних консультаціях, робочих групах і комісіях при державних органах, що займаються питаннями Криму та прав кримськотатарського народу.

Неформальні механізми взаємодії вбачаються у партнерстві та співпраці з політичними партіями, громадськими організаціями та окремими політиками, які підтримують кримськотатарський народ. Меджліс кримськотатарського народу активно використовує дипломатичні канали та громадську дипломатію для просування своїх ідей і захисту прав кримських татар на міжнародному рівні. Така діяльність дозволяє зміцнити позиції Меджлісу кримськотатарського народу в Україні та привернути увагу міжнародної спільноти до проблем кримськотатарського народу.

Однак процес інтеграції Меджлісу кримськотатарського народу до української політичної системи не є безпроблемним. Одним із головних викликів є те, що з початку тимчасової окупації Криму Росією в 2014 році, Меджліс кримськотатарського народу фактично опинився у вигнанні, що значно ускладнило його діяльність.

Незаконним рішенням т.зв. «Верховного Суду Республіки Крим» від 26 квітня 2016 року Меджліс кримськотатарського народу було заборонено. Рішенням Верховного Суду РФ від 29 вересня 2016 року було відхилено апеляційну скаргу адвокатів Меджлісу кримськотатарського народу і залишено в силі рішення «суду» від 26 квітня 2016 року. 19 квітня 2017 року Міжнародний суд ООН виніс проміжне рішення у справі «Україна проти РФ» в частині скарги про порушення Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, яким зобов'язав Росію відновити діяльність Меджлісу кримськотатарського народу – представницького органу корінного народу Криму. Однак РФ досі не виконала це рішення (Барієв, 2021).

Попри ці виклики, Меджліс кримськотатарського народу досяг значних успіхів у діяльності на материковій частині України. Зокрема, було налагоджено тісну співпрацю з державними органами щодо захисту прав кримськотатарського народу, організації допомоги переселенцям із Криму, а також у популяризації кримськотатарської культури та історії в Україні. Меджліс кримськотатарського народу активно працює над тим, щоб кримськотатарське питання залишалось в центрі уваги української та міжнародної політики, використовуючи для цього всі доступні інструменти.

Таким чином, адаптація та інтеграція Меджлісу кримськотатарського народу в систему державного управління України є процесом, що постійно розвивається та пристосовується до нових викликів. Попри всі труднощі, Меджліс кримськотатарського народу продовжує відігравати важливу роль у політичному житті України, бути гарантом захисту прав кримськотатарського народу та сприяти зміцненню української державності.

Співпраця Меджлісу кримськотатарського народу з громадськими організаціями України є важливим елементом його діяльності, спрямованим на посилення впливу

кримськотатарського народу в суспільно-політичному житті країни та на міжнародній арені. Формування партнерств між Меджлісом кримськотатарського народу та українськими громадськими організаціями допомагає забезпечити ефективну реалізацію спільних ініціатив, спрямованих на захист прав людини, розвиток громадянського суспільства та популяризацію кримськотатарської культури.

Спільні ініціативи Меджлісу кримськотатарського народу та українських громадських організацій охоплюють широкий спектр діяльності, від правозахисних акцій до освітніх і культурних програм. Одним із важливих напрямків такої співпраці є організація акцій і кампаній, що привертають увагу громадськості до проблем окупації Криму та становища кримськотатарського народу. Наприклад, Меджліс кримськотатарського народу спільно з українськими правозахисними організаціями організовує міжнародні конференції, форуми та публічні дискусії, присвячені питанням окупації та порушень прав людини в Криму. Такі заходи не тільки підвищують обізнаність громадянського суспільства про проблеми кримських татар, але й сприяють формуванню міжнародної підтримки. Так, наприклад, до COVID-19 та повномасштабної збройної агресії росії проти України 2022 року Меджліс кримськотатарського народу спільно з такими громадськими організаціями як «Кримськотатарський Ресурсний Центр», «Кримська родина», «Ліберально-демократична Ліга України», «Центр зовнішньополітичних досліджень ОРAD», «Рух опору капітуляції», «Автомайдан Київ», «Об'єднані прапором - #LiberateCrimea» та ін. у Києві, інших обласних центрах України та в політичних столицях світу проводив мітинги, пікети, флешмоби, присвячені Дню кримського спротиву російській окупації – 26 лютого, Дню пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу – 18 травня, Дню національного прапора кримських татар – 26 червня, Дню прав людини – 10 грудня. Наразі багато заходів проводяться онлайн та у вигляді інформаційних кампаній, а за кордоном – зустрічі та мітинги.

Важливим аспектом співпраці є також участь Меджлісу кримськотатарського народу в спільних проектах з українськими громадськими організаціями, спрямованих на підтримку та інтеграцію переселенців з Криму. Ці проекти передбачають надання юридичної, психологічної та соціальної допомоги переселенцям, а також організацію освітніх програм, спрямованих на збереження кримськотатарської культури та мови серед молоді. Меджліс кримськотатарського народу також активно співпрацює з українськими освітніми організаціями та закладами у питаннях викладання кримськотатарської мови та історії в українських освітніх установах.

Загалом, співпраця з громадськими організаціями дозволяє Меджлісу кримськотатарського народу не лише посилювати свої позиції у політичній системі України, але й сприяє розвитку громадянського суспільства. Взаємодія між Меджлісом кримськотатарського народу та українськими громадськими організаціями є прикладом ефективного партнерства, що дозволяє досягати значних результатів у боротьбі за права кримськотатарського народу та зміцнення демократичних інститутів в Україні.

Російська агресія, зокрема спроба анексії Криму в 2014 році, мала суттєвий вплив на діяльність Меджлісу кримськотатарського народу. Окупація Криму стала переломним моментом, що вимагав від представницького органу кардинальних змін у стратегії та тактиці, а також адаптації до нових політичних умов.

Реакція Меджлісу кримськотатарського народу на окупацію Криму була негайною та рішучою. З перших днів окупації Меджліс активно виступав проти незаконних дій Росії та захищав права кримських татар, які опинилися під владою окупантів. В умовах нової політичної реальності Меджліс кримськотатарського народу став ключовим «голосом» кримськотатарського народу, який постійно наголошував на незаконності російської окупації та вимагав повернення Криму під контроль України. У 2016 році була розроблена Стратегія публічної дипломатії кримськотатарського народу на 2016-2020 роки. Одним із основних напрямків діяльності Меджлісу кримськотатарського народу стало інформування міжнародної спільноти про порушення прав кримських татар в умовах окупації, зокрема про репресії, арешти та зникнення людей, що посилювалися з кожним роком.

Зміни у стратегії та тактиці Меджлісу кримськотатарського народу після 2014 року були продиктовані необхідністю адаптації до нових умов. Оскільки окупаційна влада оголосила Меджліс кримськотатарського народу «екстремістською організацією» і заборонила його діяльність на території тимчасово окупованого Криму, розпочала кримінальне переслідування низки його членів, Меджліс кримськотатарського народу був змушений перенести свою публічну діяльність на материкову частину України. Ця зміна стала серйозним викликом, оскільки Меджліс кримськотатарського народу втратив можливість безпосередньо впливати на події в Криму. Однак це також відкрило нові можливості для розширення співпраці з українською владою та міжнародними партнерами.

У контексті такої співпраці варто згадати створення Міжнародної Кримської Платформи – міжнародний координаційний механізм для повернення питання Криму до порядку денного, захисту прав людини в Криму та сприяння деокупації півострова, зміцнення європейської та глобальної безпеки (*Про Кримську платформу*).

Стратегічно Меджліс кримськотатарського народу зосередився на двох основних напрямках. Перший – це правозахисна діяльність, спрямована на захист прав кримських татар і привернення уваги міжнародної спільноти до ситуації в Криму. Другий – це збереження етнічної ідентичності та підтримка кримськотатарської громади, яка змушена була залишити Крим і переселитися на материкову частину України та третьої країни. У цьому контексті Меджліс кримськотатарського народу активно працює над інтеграцією кримських татар в українське суспільство, зберігаючи при цьому їхню національну самобутність.

Меджліс кримськотатарського народу став одним із головних партнерів української влади у питаннях, пов'язаних із Кримом, та активно залучався до розробки та реалізації державної політики щодо окупованого півострова. На міжнародній арені Меджліс кримськотатарського народу виступав ініціатором численних резолюцій і звернень, що закликали до посилення санкцій проти Росії та захисту прав людини та колективних прав корінних народів України.

Таким чином, російська агресія суттєво змінила умови діяльності Меджлісу кримськотатарського народу, однак не зупинила його боротьбу за права кримськотатарського народу. Меджліс кримськотатарського народу продовжує відігравати важливу роль у захисті інтересів кримських татар, використовуючи всі доступні інструменти для протидії окупації та відновлення суверенітету України над Кримом.

Визнання Меджлісу кримськотатарського народу міжнародними організаціями та державами стало важливим кроком у легітимації його діяльності на світовій арені. З початку окупації Криму орган отримав значну підтримку від ряду міжнародних організацій, таких як ООН, ОБСЄ, Європейський Союз, а також урядів багатьох країн. Міжнародне визнання Меджлісу кримськотатарського народу підкріплюється резолюціями та заявами, що закликають до захисту прав кримських татар і негайного скасування заборони діяльності Меджлісу в окупованому Криму (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/76/179 «Ситуація з правами людини в тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна», Звіти Amnesty International та Human Rights Watch про порушення прав людини в Криму, Резолюція Європейського Парламенту щодо українських ув'язнених в Росії та ситуації в окупованому Криму, тощо).

Активність Меджлісу кримськотатарського народу на міжнародних форумах та в дипломатичних структурах є важливим аспектом його роботи. Меджліс кримськотатарського народу бере участь у міжнародних конференціях, форумах і засіданнях, присвячених правам людини та питанням окупації Криму. Представники Меджлісу кримськотатарського народу виступають на сесіях ООН, ОБСЄ, Ради Європи, ПАЧЕС, інформуючи про ситуацію в Криму та порушення прав людини та колективних прав кримськотатарського народу. Крім того, Меджліс кримськотатарського народу активно співпрацює з міжнародними правозахисними організаціями, такими як Amnesty International та Human Rights Watch, що дозволяє привертати увагу до проблем кримських татар на глобальному рівні.

Дипломатична діяльність Меджлісу кримськотатарського народу також охоплює двосторонні зустрічі з представниками урядів та парламентів інших держав, спрямовані на залучення міжнародної підтримки у боротьбі за права кримських татар. Ці зустрічі часто проводяться у співпраці з українською дипломатією, що дозволяє синхронізувати зусилля на міжнародній арені та посилювати тиск на Росію. Таким чином, міжнародна діяльність є невід'ємною частиною роботи, спрямованої на захист прав кримськотатарського народу та боротьбу за відновлення територіальної цілісності України. Завдяки активній дипломатичній діяльності та міжнародному визнанню, Меджліс кримськотатарського народу не лише зміцнює свої позиції як представницький орган корінного кримськотатарського народу, але й робить вагомий внесок у боротьбу за права людини та міжнародне право.

Світові політичні тенденції мають значний вплив на діяльність і стратегію Меджлісу кримськотатарського народу, зокрема в умовах повномасштабного вторгнення Росії на територію України. Глобальні політичні зміни, такі як зростання міжнародної напруги, посилення геополітичних конфліктів і зміни в політиці великих держав, безпосередньо впливають на можливості Меджлісу кримськотатарського народу в захисті прав кримських татар і в боротьбі за деокупацію Криму.

Ці зміни відображаються у зміні акцентів у міжнародній діяльності Меджлісу кримськотатарського народу та адаптації до нових умов. Посилення міжнародної підтримки України після 2014 року дало Меджлісу кримськотатарського народу додаткові можливості для просування своїх ідей і залучення міжнародної допомоги. Водночас зміни в політичних пріоритетах окремих країн можуть створювати нові виклики, змушуючи Меджліс кримськотатарського народу шукати нові шляхи впливу на міжнародну спільноту.

Важливу роль у діяльності Меджлісу кримськотатарського народу відіграють міжнародні санкції проти Росії, запроваджені з початку тимчасової окупації Криму. Ці санкції стали основним інструментом тиску на Росію і ключовим елементом стратегії Меджлісу кримськотатарського народу. Санкції не лише підтримують позицію України на міжнародній арені, але й слугують важелем у боротьбі за права кримських татар.

Однак санкції також створюють виклики для Меджлісу кримськотатарського народу. Ефективність санкцій залежить від їх суворого дотримання та єдності міжнародної спільноти. Крім того, ізоляція Росії може ускладнити ситуацію з правами людини в окупованому Криму. Тому Меджліс кримськотатарського народу повинен постійно моніторити санкційну політику та вносити пропозиції щодо її вдосконалення, співпрацюючи з міжнародними партнерами.

З іншого боку, санкції відкривають нові можливості для співпраці Меджлісу кримськотатарського народу з міжнародними організаціями та урядами, які підтримують Україну. Це створює нові шляхи для залучення допомоги, реалізації правозахисних ініціатив і посилення тиску на Росію. Крім того, санкції сприяють формуванню міжнародної солідарності навколо питання окупації Криму та порушень прав кримських татар.

Таким чином, координація з міжнародними організаціями є ключовим аспектом діяльності Меджлісу кримськотатарського народу у захисті прав кримських татар. Завдяки співпраці з цими організаціями та залученню міжнародної спільноти, представницький орган продовжує боротися за права кримськотатарського народу та дотримання міжнародних норм у сфері прав людини в Криму.

Висновки. Меджліс кримськотатарського народу відіграє унікальну роль у політичному житті України та на міжнародній арені. Як інститут національного самоврядування, він має глибоке історичне коріння та залишається центральним органом, що представляє інтереси кримськотатарського народу. Важливо виокремити кілька ключових аспектів, які визначають інституційну спроможність, взаємодію з державою та міжнародну суб'єктність Меджлісу кримськотатарського народу.

Інституційна спроможність Меджлісу ґрунтується на принципах самоорганізації, демократичності, ненасильства. Його структура ефективно поєднує національний і місцевий рівні управління, залучаючи громаду до процесу прийняття рішень. Попри виклики, пов'язані

з окупацією Криму, Меджліс кримськотатарського народу зберіг легітимність і здатність представляти інтереси кримських татар як в Україні, так і за її межами.

Взаємодія з українською державою є важливим елементом діяльності Меджлісу кримськотатарського народу. З початку окупації Криму його роль значно зросла, оскільки цей інститут активно співпрацює з органами влади України, бере участь у розробці та реалізації політики щодо окупованих територій і захисту прав кримських татар. Співпраця з громадськими організаціями та міжнародними правозахисними структурами дозволяє Меджлісу кримськотатарського народу ефективно діяти в нових політичних реаліях, використовуючи всі доступні інструменти для захисту свого народу та України загалом.

На міжнародній арені Меджліс кримськотатарського народу активно привертає увагу до ситуації в Криму та захисту прав кримських татар. Визнання Меджлісу кримськотатарського народу як легітимного представницького органу кримських татар і його співпраця з міжнародними організаціями та урядами різних країн підсилюють його вплив, дозволяючи брати участь у глобальних процесах, спрямованих на захист прав людини.

Перспективи подальшого розвитку Меджлісу кримськотатарського народу залежать від його здатності адаптуватися до нових викликів і використовувати наявні можливості. В умовах складної політичної ситуації, зумовленої окупацією Криму, варто зміцнювати свою роль як представницького органу корінного народу, активно працюючи на міжнародній арені. Це і продовження дипломатичної діяльності, і залучення міжнародної спільноти до питання Криму, і підтримка внутрішньої єдності кримськотатарського народу.

Важливість Меджлісу кримськотатарського народу для збереження етнічної ідентичності та прав кримських татар не можна переоцінити. Інститут не лише представляє політичні інтереси кримськотатарського народу, але й відіграє ключову роль у збереженні його культурної спадщини, традицій, мови. В умовах окупації Криму ця роль набуває особливої важливості, оскільки Меджліс кримськотатарського народу залишається головним захисником кримськотатарської ідентичності та колективних прав, гарантуючи їх збереження для майбутніх поколінь.

Отже, Меджліс кримськотатарського народу залишається важливим політичним і представницьким інститутом, здатним ефективно реагувати на виклики сучасності, захищати права кримських татар і сприяти зміцненню національної ідентичності в складних умовах сучасного світу. Перспективним є подальше політологічне осмислення його інституційного розвитку, ролі в Україні та світі загалом, внутрішніх і зовнішніх факторів, що супроводжують функціонування представницького органу корінного народу.

Використані джерела:

1. Конституція України, № 254к/96-ВР (2020) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Губернський, Б. (2020, 9 червня). Демонстрація кримських татар у Москві 6 червня 1969 року. Крим. Реалії. <https://ua.krymr.com/a/27057222.html>
3. Про День спротиву окупації Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Указ Президента України № 58/2020 (2020). <https://www.president.gov.ua/documents/582020-32537>
4. Мітинг 26 лютого 2014 року. Крим. Як це було (фотогалерея). (2021, 26 лютого). Крим. Реалії. <https://ua.krymr.com/a/29063350.html>
5. Притула, В. (2014, 26 лютого). Кримські татари знову рятують Україну – від сепаратизму. Радіо Свобода. <https://www.radiosvoboda.org/a/25278454.html>
6. Про Кримську платформу. Кримська платформа. <https://crimea-platform.org/>
7. Про окремі заходи, спрямовані на деокупацію та реінтеграцію тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Указ Президента України № 78/2021 (2021). <https://www.president.gov.ua/documents/782021-36853>
8. Резолюція Європейського Парламенту щодо українських в'язнів в Росії та ситуації в Криму. (2017, 16 березня). Представництво України при Європейському Союзі. <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/news/55750-ukrainian-political-prisoners-in-russia-and-situation-in-crimea-european-parliament-resolution-of-16-march-2017>
9. Human rights: Zimbabwe, Ukrainian political prisoners in Russia, and Philippines. (2017, 16 березня). European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20170308IPR65685/human-rights-zimbabwe-ukrainian-political-prisoners-in-russia-and-philippines?quizBaseUrl=https://quizweb.europarl.europa.eu>

10. Ситуація з правами людини в тимчасово окупованій Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 76/179 (2022). <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/404/00/pdf/n2140400.pdf?token=QWLUIODZf0ZRDwQlW0&fe=true>

11. Необхідні термінові дії щодо порушень прав людини в Криму після рішення Європейського суду з прав людини. (2024, 27 червня). Amnesty International Ukraine. <https://www.amnesty.org.ua/neobhidni-terminovi-diyi-shhodo-porushen-prav-lyudyny-v-krymu-pislya-rishennya-yevropejskogo-sudu-z-prav-lyudyny/>

12. Барієв, Е. (2021). Аналіз ситуації в окупованому Криму станом на 2020 рік. / Е. Барієв, Л. Коротких, Б. Бабін. Кримськотатарський Ресурсний Центр. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Українська культура», 68 с.

13. Юксель, Г. (2021). Інформаційно-організаційна діяльність Меджлісу кримськотатарського народу в період окупації Криму (2014–2021). Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика, 3(6), 199–203. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/35>

14. Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави, Постанова Верховної Ради України № 1140-VII (2014) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1140-18#Text>

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy, № 254k/96-VR (2020) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> [in Ukrainian].

2. Hubernskiy, B. (2020, 9 chervnia). Demonstratsiia krymskykh tatar u Moskvі 6 chervnia 1969 roku. Krym. Realii. <https://ua.krymr.com/a/27057222.html> [in Ukrainian].

3. Pro Den sprotyvu okupatsii Avtonomnoi Respubliky Krym ta mista Sevastopolia, Ukaz Prezydenta Ukrainy № 58/2020 (2020). <https://www.president.gov.ua/documents/582020-32537> [in Ukrainian].

4. Mitynh 26 liutoho 2014 roku. Krym. Yak tse bulo (fotohalereia). (2021, 26 liutoho). Krym. Realii. <https://ua.krymr.com/a/29063350.html> [in Ukrainian].

5. Prytula, V. (2014, 26 liutoho). Krymski tatory znovu riatuiut Ukrainu – vid separatyzmu. Radio Svoboda. <https://www.radiosvoboda.org/a/25278454.html> [in Ukrainian].

6. Pro Krymsku platformu. Krymska platforma. <https://crimea-platform.org/> [in Ukrainian].

7. Pro okremi zakhody, spriamovani na deokupatsiiu ta reintehratsiiu tymch asovo okupovanoi terytorii Avtonomnoi Respubliky Krym ta mista Sevastopolia, Ukaz Prezydenta Ukrainy № 78/2021 (2021). <https://www.president.gov.ua/documents/782021-36853> [in Ukrainian].

8. Rezoliutsiia Yevropeiskoho Parlamentu shhodo ukrainskykh viazniv v Rosii ta sytuatsii v Krymu. (2017, 16 bereznia). Predstavnytstvo Ukrainy pry Yevropeiskomu Soiuzi. <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/news/55750-ukrainian-political-prisoners-in-russia-and-situation-in-crimea-european-parliament-resolution-of-16-march-2017> [in Ukrainian].

9. Human rights: Zimbabwe, Ukrainian political prisoners in Russia, and Philippines. (2017, 16 bereznia). European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20170308IPR65685/human-rights-zimbabwe-ukrainian-political-prisoners-in-russia-and-philippines?quizBaseUrl=https://quizweb.europarl.europa.eu> [in Ukrainian].

10. Sytuatsiia z pravamy liudyny v tymchasovo okupovanii Avtonomnii Respublitsi Krym ta m. Sevastopol, Ukraina, Rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON № 76/179 (2022). <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/404/00/pdf/n2140400.pdf?token=QWLUIODZf0ZRDwQlW0&fe=true> [in Ukrainian].

11. Neobkhidni terminovi dii shhodo porushen prav liudyny v Krymu pislia rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. (2024, 27 chervnia). Amnesty International Ukraine. <https://www.amnesty.org.ua/neobhidni-terminovi-diyi-shhodo-porushen-prav-lyudyny-v-krymu-pislya-rishennya-yevropejskogo-sudu-z-prav-lyudyny/> [in Ukrainian].

12. Bariiev, E. (2021). Situation analysis in the occupied Crimea as of 2020. / E. Bariiev, L. Korotkykh, B. Babin; Ed. by Crimean Tatar Resource Center. Kyiv: LLC «Publishing house «Ukrainian culture». 68 p. [in Ukrainian].

13. Yuksel, H. (2021). Informatsiino-orhanizatsiina diialnist Medzhlisu krymskotatarskoho narodu v period okupatsii Krymu (2014–2021). Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka, 3(6), 199–203. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/35> [in Ukrainian].

14. Pro Zaiavu Verkhovnoi Rady Ukrainy shhodo harantii prav krymskotatarskoho narodu u skladi Ukrainskoi Derzhavy, Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy № 1140-VII (2014) (Ukraine). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1140-18#Text> [in Ukrainian].

Eskender Bariiev,

*PhD student at the Educational and Research Institute of Law and Political Science,
Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University*

The Mejlis of the Crimean Tatar People: from National Self-Government to International Influence

The article examines the role of Mejlis of the Crimean Tatar people as an institution of national self-government in the modern political space of Ukraine and in the international arena. The author examines the historical background

of Mejlis, its structural features and functioning under the occupation of Crimea by the Russian Federation. Particular attention is paid to the analysis of the interaction of Mejlis with the Ukrainian state and international organizations, as well as its influence on the formation of political processes at both national and global levels. The author describes the historical development of Mejlis as an institution of national self-government that emerged in response to the need to consolidate the Crimean Tatar people after their return from deportation. Attention is focused on the principles of self-organization, democracy and non-violence, which became the basis of Mejlis' activities. The author analyzes the current activities of Mejlis in the context of cooperation with the state authorities of Ukraine and international organizations. The role of Mejlis in the development and implementation of policy on the occupied territories, as well as its contribution to the protection of the rights of Crimean Tatars is studied. The significance of Mejlis as an institution that, despite the occupation, has retained its legitimacy and continues to act actively in the interests of the Crimean Tatar people is emphasized. The author analyzes the international aspect of Mejlis's activities, examines its cooperation with international human rights organizations and governments of different countries, as well as participation in global forums aimed at protecting human rights. Particular attention is paid to the recognition of Mejlis as a legitimate representative body of the Crimean Tatars in the international arena. The challenges and opportunities faced by Mejlis in the context of current global political changes are explored. The author analyzes the impact of international sanctions against Russia on the activities of Mejlis and its ability to influence international processes aimed at protecting the rights of Crimean Tatars and restoring the territorial integrity of Ukraine. It is emphasized that Mejlis continues to be an important political and cultural institution capable of effectively responding to the challenges of our time and ensuring the protection of the interests of the Crimean Tatars both in Ukraine and in the international arena.

Keywords: Mejlis of the Crimean Tatar people, Kurultai of the Crimean Tatar people, national self-government, institutional capacity, occupation of Crimea, human rights protection, civil society, democracy, representative body of the indigenous people, identity, self-organization, self-determination, collective rights.

<https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.36.16>

УДК 352:323.2:316.334.3:355.02

Євген Вергелюк,

аспірант кафедри політичних наук,

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ORCID: 0009-0007-9266-200X; email: ye.o.verheliuk@udu.edu.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ВЗАЄМОДІЇ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У статті осмислюється поняття «громадянське суспільство» та основні засади функціонування органів місцевого самоврядування в громадянському суспільстві, а також проаналізовано роль громадянського суспільства, особливо важливе місце в умовах війни в Україні. Всі українці беруть активну участь у суспільному житті держави та роблять свій внесок у спільну перемогу над ворогом. Саме тому роль громадянського суспільства є такою важливою. Майбутнє нашої нації залежить від колективної сили та єдності кожної людини. У статті пояснюється значення інститутів громадянського суспільства в розвитку та функціонуванні демократичної держави. Досліджено нормативно-правову базу, яка регулює взаємодію організацій громадянського суспільства та органів місцевого самоврядування. Результати дослідження показали, що нормативно-правова база, яка регулює взаємодію та правові відносини між органами місцевого самоврядування та організаціями громадянського суспільства в Україні, охоплює Конституцію України, міжнародне право, окремі закони України та підзаконні акти. Важливою ознакою громадянського суспільства є його незалежність не тільки від держави, а й від публічної влади, до якої належить і місцеве самоврядування. Місцеве самоврядування не можна вважати частиною громадянського суспільства, оскільки це прямо заборонено законом. Навпаки, структура громадянського суспільства формується за бажанням громадян, а не за конкретними законами. У демократичній державі громадянське суспільство взаємодіє з державною владою. Публічна влада – вид суспільно-політичної, суверенної та законної влади, заснованої на публічному інтересі та безособовості. Ця, заснована на праві та законодавстві, система соціальних, публічно-політичних, вольових відносин, що виникають між фізичними та юридичними особами (як суб'єктами громадянського суспільства), державними установами та організаціями (як суб'єктами владних повноважень), має перспективу подальших досліджень.

Ключові слова: органи державної влади, місцеве самоврядування, громадянське суспільство, права і свободи, населення, громадянин, війна, влада, конституція.